

DOI 10.33930/ed.2019.5007.21 (3)-2

УДК 165.75+37.013

ЗАВДАННЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ У ПЕРСПЕКТИВІ ТРЕНДІВ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

TASKS OF MODERN EDUCATION IN THE PERSPECTIVE OF GLOBAL DEVELOPMENT TRENDS

О.В. Подолякіна

Актуальність дослідження.

Сучасна освіта має готувати майбутні покоління до тих завдань, які ще тільки з'являться у майбутньому – тоді, коли сьогоднішні школярі і студенти стануть фахівцями і основними виконавцями суспільних завдань. Відповідно, крім надання наявних сучасних знань, до чого була завжди спрямована освіта, нині особливо гостро стоїть питання про формування у тих, хто навчається компетентностей, які дадуть змогу успішно опанувати тими знаннями, яких сьогодні ще немає, але які неминуче з'являться у недалекому майбутньому. Таким чином, сучасна освіта має формувати свої завдання з урахуванням соціального прогнозування.

Постановка проблеми.

Діяльність Римського клубу оцінювали переважно під науковим і політичним кутом зору, тоді як її вплив на формування завдань освіти досі було недостатньо концептуалізовано.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Прогнозування майбутнього людства стало предметом спеціального дослідження таких аналітиків, як Тімоті О'Райлі, Джой Іто та Джефф Хау. Концептуальний огляд розвитку завдань Римського клубу дають його представники Ернст Вайцекер та Андерс Війкман, а також українські філософи Володимир Власов та Віктор Зінченко. Аналіз ціннісних орієнтацій поколінь подає Анна Долот.

Постановка завдання.

Метою статті є оцінити перспективи акцентованої

Urgency of the research.

Modern education should prepare future generations for the tasks that are yet to emerge in the future. Meanwhile, today's pupils and students will become specialists and main performers of social tasks. Accordingly, in addition to providing up-to-date knowledge that has always been geared towards education, there is a particular concern about developing competencies for students who will be able to successfully acquire knowledge that is not yet available but which will inevitably emerge in the near future. Thus, modern education must shape its tasks in the light of social forecasting.

Target setting. The activities of the Club of Rome have been evaluated predominantly from a scientific and political perspective, while its impact on the formation of educational tasks has not yet been conceptualized.

Actual scientific researches and issues analysis.

Prediction of the future of humanity has been the subject of a special study by analysts such as Timothy O'Reilly, Joy Ito and Jeff Howe. A conceptual overview of the development of the Roman Club's tasks is given by its representatives, Ernst Weitzzer and Anders Wykman, as well as Ukrainian philosophers Vladimir Vlasov and Victor Zinchenko. An analysis of the value orientations of generations is provided by Anna Dolot.

The research objective. The objective of the article is to evaluate the perspectives of the accentuated content,

змістової, методологічної та ціннісної орієнтації сучасної освіти на глобальний масштаб її завдань на прикладі аналізу діяльності Римського клубу.

Виклад основного матеріалу. Вдалим прикладом інтеграції модерної науки у освітній процес є діяльність Римського клубу, матеріали кожної доповіді якого стають важливою складовою освітнього “продукту” багатьох закладів вищої освіти і особливо тих, які забезпечують освіту дорослих.

Сприйняття ідей Клубу залежала значною мірою від включення їх у порядок денний – політичний, економічний, культурний. Якість же такого сприйняття залежала від рівня компетентності тих, хто сприймає, від того, оцінюють вони прогнози Клубу лише як інформацію, чи надають їм ціннісного значення. Саме ціннісне сприйняття прогнозів соціального розвитку дає можливість формувати на їхній основі принципи особистісної поведінки та методологію сприйняття та перетворення оточуючого соціального та природного середовища. Поєднання інформаційного та ціннісного впливу на особистість може здійснюватися різними шляхами, але одним з найбільш ефективних є освітні засоби впливу.

Опосередковано учасниками діяльності Римського клубу вже стало не одне покоління глобалізованого людства – з 1968 року можна нарахувати життя вже третього покоління.

Висновки. Нові покоління прагнуть вже в освітньому процесі долучатися до роботи Римського клубу – щонайменше у частині прийняття на себе своєї частки відповідальності за власне майбутнє.

Ключові слова: освіта дорослих, глобалізація знань, Римський клуб, Організація об'єднаних націй, екологія, демократія.

methodological and value orientation of modern education on the global scale of its tasks on the example of the analysis of the activities of the Club of Rome.

The statement of basic material. A successful example of the integration of modern science into the educational process is the activity of the Club of Rome, the materials of each report of which become an important component of the educational “product” of many higher educational institutions, and especially those which are providing adult education.

The perception of the ideas of the Club depended largely on their inclusion in the agenda – political, economic, cultural etc. The quality of such perception depends on the level of competence of those who perceive and on whether they evaluate the forecasts of the Club only as information, or take them as a value. The value perception of predictions of social development enables them to form principles of personal behavior and methodology for the perception and transformation of the social and natural environment. The combination of information and value influence on the individual can be done in different ways, but one of the most effective is the educational means of influence.

Indirectly the participants in the activities of the Roman Club have become more than one generation of globalized humanity – since 1968, one can count the life of the third generation.

Conclusions. New generations are eager to become involved in the work of the Roman Club in the educational process – at least as part of accepting their share of responsibility for their own future.

Keywords: adult education, globalization of knowledge, the Club of Rome, United Nations Organization, ecology, democracy.

Соціальні прогнози останніх десятиліть мають все більш виразний глобальний характер: чи йде мова про новітні технології, чи про удосконалення людської природи, чи про екологію – в усіх випадках зміни торкатимуться кожного жителя планети Земля [4; 5; 9; 15]. Дійсно, немає сенсу прогнозувати розвиток окремої країни або окремої галузі, не враховуючи тих форс-мажорних обставин, які приносить щоразу частіше глобальний світ. Глобальні детермінації все більшою мірою переважають місцеві обставини, більше того, самі місцеві обставини все більшою мірою стають частиною глобальних детермінацій: глобальні структури, а не локальні особливості все більшою мірою визначають не лише форму, але й зміст соціальних подій.

Таким чином, сучасна освіта все більшою мірою і випереджальним чином має бути орієнтованою на глобальний масштаб. Метою статті є оцінити перспективи акцентованої змістової, методологічної та ціннісної орієнтації сучасної освіти на глобальний масштаб її завдань на прикладі аналізу діяльності Римського клубу. Спробуємо оцінити перспективи такої акцентованої орієнтації на прикладі аналізу завдань Римського клубу у їхній кореляції із завданнями освіти.

Одними з перших глобальний характер сучасних соціальних процесів діагностували представники Римського клубу, зокрема Ауреліо Печеї [10] та його послідовники [6; 7]. Справу Римського клубу продовжують нині інші дослідники [18], однак його формат виявився настільки вдалим, а проблематика настільки актуальною, що можна прогнозувати не лише збереження у майбутньому самого Римського клубу, але й широке залучення результатів досліджень його представників у освітні практики.

“Виконання освітніх завдань у сучасному світі виходять далеко за межі традиційних освітніх інститутів – школи і навіть університетів. Освіта набула високої інтегрованості з наукою (наукові відкриття так швидко оновлюються, що освіта має постійно відстежувати ці зміни), а наука і науковці все більшою мірою беруть на себе виконання не просто просвітницьких функцій, а значною мірою включаються у формування змісту і цінностей освіти дорослих. Класичним прикладом може бути робота Римського клубу (далі просто – Клуб), неформального на початку об’єднання вчених, які досліджували проблеми перспектив розвитку людства, з акцентом на формулювання пересторог щодо небезпек ближчого майбутнього” [11, с. 31].

Свого часу Печеї тривалий час брав участь у розвитку економіки слабко розвинених країн Латинської Америки, добре знав їхні проблеми, які екстраполював на майбутній розвиток людства. Свої погляди він сформулював і виклав, зокрема, у праці “Людські якості”: “Проблеми демографії, безробіття, недостатнє використання соціальних і економічних можливостей суспільства,

дефіцит і нераціональне управління ресурсами, неефективність, інфляція, відсутність безпеки і гонка озброєнь, забруднення довкілля і руйнування біосфери, помітний вже сьогодні вплив людини на клімат і багато-багато інших проблем, які зчепилися до купи як щупаки гігантського спрута і обплели усю планету. Небезпека настільки велика і реальна, що відвести її і якимось виправити становище, що склалося, можна лише за рахунок спільних, координованих зусиль усіх країн і народів” [10, с. 7]. Попри, здавалося би, очевидність загроз, ідеї Печеї далеко не одразу отримали визнання не лише серед політиків і їхніх виборців, але й серед науковців. Організаційно йому допоміг його вірний майбутній соратник Александр Кінг – у 1968 році директор з питань науки Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Першими однодумцями Печеї стали всього троє вчених – керівник Бателевського Інституту в Женеві Хуго Тіман, нідерландський експерт з міжнародних проблем М. Констам та французький експерт з економічних і фінансових питань Жан Сен-Жур [12, с. 55-56].

Як свідчить вітчизняний політолог Володимир Горбатенко: “У Римського клубу немає штату й формального бюджету. Його діяльність координується виконавчим комітетом, що складається із 12 осіб... Від самого початку існування Римського клубу було визначено, що членами цієї поважної міжнародної організації можуть стати лише ті люди, які не займають офіційних урядових посад і не представляють інтереси якихось країн... поступово Римський клуб перетворився на осередок для організації трансдисциплінарних проектів з довгострокового прогнозування глобальної проблематики” [3, с. 53]. Вочевидь, Римський клуб прагне уникнути звинувачень у заангажованості якоюсь країною, формальною організацією чи навіть політичною силою – заради збереження безсторонності своїх оцінок, а відповідно – їхнього визнання, як авторитетного свідчення науковців, які здійснюють неупереджений ретельний аналіз поточного стану розвитку глобального суспільства (передусім, економічного) і виважені прогнози майбутнього для усього людства – як правило, у середньостроковій перспективі.

Якщо перші результати спільних досліджень членів клубу у своїй більшості були “надбанням політичних еліт, то на сьогодні матеріали кожної доповіді Клубу стають невід’ємною частиною освітнього матеріалу багатьох вищих навчальних закладів і особливо тих, які забезпечують освіту дорослих – перепідготовку, стажування та усі інші її різновиди” [11, с. 32].

За свідченням В.І.Власова, “клуб, заснований світовою науковою елітою, у 1983 році свого часу розпочав підготовку до чергової конференції Клубу за темою “Управління глобальними процесами: привід до надії”. Організація конференції, на жаль, була призупинена смертю Президента Клубу А. Печеї, але його товариш,

однодумець і співзасновник Клубу Кінг зумів довести справу до кінця, провівши конференцію у визначений термін” [2, с. 265-266]. “Це засвідчило, що Римський клуб є не просто зібранням видатних вчених, а набув інституційного статусу – тобто досягає необхідного результату завдяки формалізованій діяльності його членів, незалежно від того, ким саме вони є поза виконанням цих формальних функцій” [11, с. 32].

Важливим рішенням цієї конференції було прийняття Гельсінської декларації “The Club of Rome – Reaffirmations of and Mission” (Римський клуб – переосмислення місії), яка була опублікована в журналі “Interdisciplinary Science Reviews” [16]. Як свідчить В.І Власов: “Декларація складалася з восьми блоків і вступу, в якому було зазначено, що Римський клуб об’єднує близько 100 людей з 40 країн п’яти континентів світу. Клуб вже відіграв значну роль у розумінні людьми й урядами, політичними партіями і профспілками, науковими та релігійними колами глобальних проблем. Але, на думку авторів декларації, місія Клубу тільки починається. Тому у блоці “Роль Клубу” було сформульовано, що головне завдання Клубу – всією своєю діяльністю вести людей, що приймають рішення, а також спільноту до більш глибокого розуміння проблем, вирішення яких надасть довгострокові позитивні ефекти. Торкаючись концептуальних основ діяльності Клубу, автори декларації підкреслили, що три основних принципи діяльності, прийняті при заснуванні Клубу, залишаються, що вони знову демонструють і підкреслюють характер Клубу за намір поширити його географічне й культурне представництво, в тому числі за участю жінок і молоді” [2, с. 266].

Дослідники звертають увагу, що “особливістю Римського клубу є те, що він, проголошуючи себе поза політикою, все ж таки є політичним утворенням” [3, с. 63]. Втім, вплив Римського клубу – це політичний вплив особливого ґатунку: він більшою мірою прагне діяти як “даймоній” Сократа, тобто більше утримує від певних кроків, а не рекомендує, що робити. Дійсно, якщо подивитися на прогнози Римського клубу 70-х років ХХ століття, то можна знайти передбачення щодо економічного колапсу до 2020 року (тобто приблизно через 50 років після прогнозу) у зв’язку з енергетичною кризою внаслідок вичерпаності ресурсів планети [7]. Однак, саме цей прогноз спонукав уряди провідних країн світу до розробки альтернативних джерел енергії. І якщо на сьогодні той перший прогноз не справдився, то саме тому, що на нього вчасно і адекватно відреагували.

“У блоці “Діяльне п’ятнадцятиріччя” була підкреслена значна роль першої доповіді Римського клубу “Межі зростання”, в якій було попереджено, що якщо нічого не буде зроблено, то сформується досить руйнівні процеси як наслідок експоненціального зростання. За 15 років було проведено понад 30 нарад майже на всіх

континентах світу, у ході яких виник всесвітній діалог, а дослідження Римського клубу підштовхнули до роздумів і обговорення важливих фундаментальних питань майбутнього, серед яких у блоці “Найближче майбутнє” – управління сучасним суспільством в процесі пошуків нових підходів до управління динамічними складними системами, ненасильницьке суспільство, зростаюча у світі бідність, майбутнє океанів і т.д.” [2, с. 266-267].

Можна впевнено стверджувати, що діяльність Римського клубу цілком вписується у концепцію “пророцтва, яке саме себе справджує”, запропонованої Робертом Мертоном: “Публічні визначення ситуації (пророцтва і передбачення) стають невід’ємною частиною ситуації і, таким чином, впливають на подальший розвиток ситуації” [8, с. 607]. Але мається на увазі не позитивна, а негативна версія такого пророцтва: якщо у позитивній версії пророцтво справджується тому, що ті, що його здійснюють, починають робити все, щоби воно справдилось, то у негативній – роблять усе, щоби не справдилось негативне пророцтво. До певної міри, свідомо чи стихійно це відзначає і В. І. Власов, однак, не згадуючи концепцію Мертона: “Відмічаючи, що з дня заснування Клубу глобальна ситуація – геополітична, демографічна, технологічна – значно змінилася і тому було зазначено, що світ вступив у перехідний період, який веде до еволюції глобальної спільноти, в межах якої доля кожної країни критичним чином залежить від того, що відбудеться у світі в цілому. Значна вірогідність того, що можливий кардинальний переділ світової торгівлі, виробництва, влади, вимагатиме негайного розгляду наслідків тих перемін, які зараз відбуваються” [2, с. 267].

Автори Гельсінської декларації у блоці “Рамки і план дій” сформулювали парадигму органічного зростання і холистичного розвитку, яка, зокрема, полягає у орієнтації на:

- “систематичний взаємозалежний розвиток, при якому жоден елемент не може зростати за рахунок інших;
- багатоаспектний розвиток відповідно різних потреб і бажань різних регіонів світу;
- гармонійність цілей;
- можливість нейтралізації тих ефектів, що перешкоджатимуть розвитку;
- перенесення акцентів на якість розвитку людства, добробут кожної особистості;
- постійне оновлення з переглядом старих цілей як відповідь на виникнення нових цілей” [16, с. 15].

Разом із тим, ці автори звернули увагу також і на можливі перешкоди і труднощі у досягненні цілей вищезазначеної парадигми. Так, у блоці “Деякі питання, що турбують” визначено ті важливі сфери, які потребують особливо пильної уваги:

- “загроза війни, особливо ядерної, враховуючи, що війна – це

симптом набагато глибшої хвороби, проявом якої є також гонка озброєнь. Водночас в межах цієї проблеми слід здійснювати дослідження інших соціальних хвороб – тероризму, насилля, в тому числі морального, щоб краще зрозуміти причини цих явищ з метою взяття їх під контроль без ущемлення політичних та інтелектуальних свобод;

- зростання чисельності населення, особливо в країнах, що розвиваються, створюють надмірне навантаження на природну систему, негативний вплив на міграційні процеси, неоднозначний перерозподіл економічного і політичного впливу, промислового виробництва й трудових ресурсів, накопичення та розподіл багатств, зростання безробіття. На все це впливатиме не тільки зростання чисельності населення, а й технологічні нововведення, що призведе до зростання розриву між багатими і бідними країнами світу, зростання конкуренції щодо земельних ресурсів і розростання мегаполісів у країнах третього світу. При цьому важливою темою можуть стати наслідки і різні темпи зростання чисельності населення в різних країнах;

- втрата керованості суспільства, яка виявляється у зростанні насильства, невміння при наявності величезного бюрократичного апарату (урядових органів та інститутів) взяти під контроль рівень забруднювання, процеси опустелення, непродуктивного використання земель; слабкість ООН, слабкість глобальної фінансової системи, безсилля перед голодом” [16, с. 15].

В.І. Власов цілком справедливо узагальнює застереження Римського клубу у цьому блоці: “Ієрархічна структура прийняття рішень не дозволяє, з одного боку, максимально наблизити ці рішення до людей, а з іншого – створити ефективний міжнародний механізм вирішення основних глобальних проблем, що ставить на порядок денний державний суверенітет. Ще одна тема – це неадекватність системи ООН з її масою випадкових спеціалізованих агентств і програм при слабкості регіональних структур. Обговорюючи цей спектр можливих головних тем Клубу, в Декларації водночас зазначено, що основна тема – майбутнє людства від створення нормального рівня життя для всіх жителів планети до питань якості життя, створення умов, що гарантують гідність особистості та її вільний розвиток. При цьому на особливу увагу заслуговує психологія лідерів і людей, що приймають рішення, вплив їх несвідомих надій і бажань на практичні дії. Крім цього, треба зосередити увагу на необхідності розвивати невикористані ресурси інтелекту, фантазії, творчості, що приховані в кожній людині” [2, с. 268-269].

У розділі “Соціальні, культурні та політичні наслідки наукових відкриттів і технічних винаходів” у Декларації зазначено, що зобов’язання Клубу – “з’ясувати наслідки інновацій і допомогти тим, хто приймає урядові й виробничі рішення, формувати політику

таким чином, щоб взяти під контроль темпи і напрями наукових досліджень і технічних розробок, спрямувавши їх на задоволення потреб усього людства для запобігання того, щоб технологічний прогрес продовжував робити багатих ще багатшими, а бідних ще біднішими” [16, с. 15]. В останньому блоці Декларації “Оновлена місія” автори Декларації висловили оптимізм щодо можливості людства успішно боротися за краще майбутнє, оскільки “людина має великий запас невикористаних ресурсів, які дадуть можливість розуміти і передбачати, займатися творчістю і мобілізувати моральні сили, роблячи її найціннішим надбанням для будівництва такого майбутнього і для культурної еволюції. Закінчується Декларація висловлюванням, що члени Клубу мають рішучість продовжувати свою місію при потребі передбачення, і в першу чергу щодо майбутнього людства і віри в нього” [16, с. 16].

У подальшому робота Римського клубу була спрямована не лише на застереження, але і на аналіз трендів розвитку людства, виявлення тенденцій, які дозволяють робити довгострокові прогнози. Наступні доповіді здійснювали не лише члени Римському клубу, але й були адресовані його членам іншими науковцями. В рамках діяльності Клубу таким чином виникали його національні відділення, які набули характер недержавних громадських організацій, які об’єднували небайдужих науковців, які прагнули принести користь усьому людству.

Варто звернути увагу на те, що чим далі, то більше доповіді, пов’язані з діяльністю Клубу, набували характер коректив до раніше здійснених учасниками Клубу прогнозів. Таке корегування враховувало нові дані, але передусім надавало більш точні оцінки адекватності попередніх даних, зібраних членами Клубу. З часом, все більш важливими ставали не нові ідеї Римського клубу, а все вища точність його прогнозів. Враховуючи ефект пророцтва, яке саме себе справджує, ця точність все більшою мірою залежала від того, наскільки масовим було сприйняття цих ідей суспільством, а також наскільки якісним було це сприйняття. Масовість сприйняття ідей Клубу залежала значною мірою від включення їх у порядок денний – політичний, економічний, культурний. Якість же такого сприйняття залежала від рівня компетентності тих, хто сприймає, від того, оцінюють вони прогнози Клубу лише як інформацію, чи надають їм ціннісного значення. Саме ціннісне сприйняття прогнозів соціального розвитку дає можливість формувати на їхній основі принципи особистісної поведінки та методологію сприйняття та перетворення оточуючого соціального та природного середовища. Поєднання інформаційного та ціннісного впливу на особистість може здійснюватися різними шляхами, але одним з найбільш ефективних є освітні засоби впливу.

Таким чином, опосередковано учасниками діяльності Римського клубу вже стало не одне покоління глобалізованого

людства – з 1968 року можна нарахувати життя вже третього покоління (деякі дослідники називають їх покоління “x”, “y”, “z” [14]. Але питання стоїть не так, щоби сфера освіти випадковим чином і навздогін опанувала ідеї майбутнього глобального розвитку. Нові покоління прагнуть вже в освітньому процесі долучатися до роботи Римського клубу – щонайменше у частині прийняття на себе своєї частки відповідальності за власне майбутнє. Феномен нечуваної популярності шведської 16-річної школярки Грети Тунберг серед однолітків є незаперечним підтвердженням цієї тези. Невипадково журнал “Time” назвав її людиною 2019 року [13]. І хоча Грету назвали лідером за захист лише екологічних інтересів молоді, вочевидь, що феномен популярності її особистості є симптомом бажання і готовності молоді

Таким чином, набуття сучасною освітою глобального характеру є не лише питанням самої освіти – це питання успішності усього суспільного розвитку. Глобальні знання, глобальні цінності і глобальна методологія сприйняття і перетворення світу мають стати основою сучасної освіти, яка готує молодь до життя за тих умов, які сьогодні навряд чи хто-небудь здатен передбачити на локальному рівні.

Список використаних джерел:

1. Бодріяр, Ж., 2010. ‘Фатальні стратегії’, Львів : *Кальварія*, 192 с.
2. Власов, ВІ., 2012. ‘Глобалістика : історія, теорія : у 2-х т. Т.1. Історичні перспективи науки глобалістики’, Вінниця : *Нілан-Лтд*, 570 с.
3. Горбатенко, В., 2012. ‘Римський клуб і організація трансдисциплінарних проектів з довгострокового прогнозування глобальних проблем’, *Політичний менеджмент*, № 3, С. 52-64.
4. Зінченко, ВВ., 2014. ‘Глобалізація і глобалістика : навчальний посібник’, Львів : *Новий світ-2000*, 428 с.
5. Іто, Дж., Хау, Дж., 2018. ‘Передбачення : що нам готує найближче майбутнє’, Х. : *Віват*, 352 с.
6. Медоуз, Д., Рандерс, Й., Медоуз, Д., 2007. ‘Пределы роста. 30 лет спустя’, М. : *Академкнига*, 342 с.
7. Медоуз, Д., Рандерс, Й., Медоуз, Д., Беренс, У., 1991. ‘Пределы роста’, М. : *Изд-во МГУ*, 208 с.
8. Мертон, Р., 2006. ‘Социальная теория и социальная структура’, М. : *АЦТ : АСТ МОСКВА : ХРАНИТЕЛЬ*, 873 с.
9. О’Райлі, Т., 2018. ‘ХЗ. Кто знает, каким будет майбутнє’, К. : *Наш формат*, 448 с.
10. Печчеи, А., 1980. ‘Человеческие качества’, М. : *Прогресс*, 302 с.
11. Подолякіна, ОВ., 2019. ‘Доповіді Римського клубу як змістова і ціннісна основа для сучасної освіти’, *Науковий вісник, Серія «Філософія»*, *Вип.52 (частина I)*, Харків : *ХНПУ*, С. 31-43.
12. Хотунцев, Ю., 2001. ‘Человек, технологии, окружающая среда : пособие для преподавателей и студентов’, М. : *Устойчивый мир*, 224 с.

13. Alter, C., Haynes, S., Worland, J., 2019. 'Person of the Year. Greta Thunberg', *Time*. Available at : https://time.com/person-of-the-year-2019-greta-thunberg/?Utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_campaign=person-of-the-year&utm_term=_&linkid=78763204&fbclid=iwaroQrnjx8ivfmjog6pkpqxcbk4hz6nadv4onypcjrjgbn8j7mvtu_9AnIFf8 [Accessed 12 March 2020].
14. Dolot, A., 2018. 'The characteristic of Generation Z', *E-mentor*, S. 44-50.
15. Engdahl, W., 2011. 'A century of war. Anglo-American Oil Politics and the New World Order', Wiesbaden : *Dinges & Frick*, 360 p.
16. King, A., 2013. 'The Club of Rome – Reaffirmations of and Missioni', *Interdisciplinary Science Review*, Vol. 11, No. 1, P. 13-18.
17. Meadows, DH., Randers, J., Meadows, DL., Behrens, WW. III, 1972. 'The Limits to Growth : A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind', New York : *Universe Books*, 211 p.
18. Weizsäcker, EU. von, Wijkman, A., 2018. 'Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. A Report to the Club of Rome', *Springer Science+Business Media LLC*, 220 p.

References:

1. Bodriyar, ZH., 2010. 'Fatal'ni stratehiyi (Fatal Strategies)', L'viv : *Kal'variya*, 192 s.
2. Vlasov, VI., 2012. 'Hlobalistyka : istoriya, teoriya : u 2-kh t. T.1. Istorychni perspektyvy nauky hlobalistyky (Globalism : History, Theory : in 2 vol. Vol. 1. Historical Perspectives on the Science of Globalistics)', Vinnytsya : *Nilan-Ltd*, 570 s.
3. Horbatenko, V., 2012. 'Ryms'kyy klub i orhanizatsiya transdystsyplinarnykh proektiv z dovhostrokovoho prohnozuvannya hlobal'nykh problem (The Roman Club and the Organization of Transdisciplinary Projects for Long-Term Forecasting of Global Problems)', *Politychnyy menedzhment*, № 3, S. 52-64.
4. Zinchenko, VV., 2014. 'Hlobalizatsiya i hlobalistyka : navchal'nyy posibnyk (Globalization and Globalism : A Tutorial)', L'viv : *Novyy svit-2000*, 428 s.
5. Ito, Dzh., Khau, Dzh., 2018. 'Peredbachennya : shcho nam hotuye nayblyzhche maybutnye (Foresight : What the Future Holds for Us)', Kh. : *Vivat*, 352 s.
6. Medouz, D., Randers, Y., Medouz, D., 2007. 'Predely rosta. 30 let spustya (The Limits of Growth. 30 Years Later)', M. : *Akademkniga*, 342 s.
7. Medouz, D., Randers, Y., Medouz, D., Berens, U., 1991. 'Predely rosta (The Limits of Growth)', M. : *Izd-vo MGU*, 208 s.
8. Merton, R., 2006. 'Sotsial'naya teoriya i sotsial'naya struktura (Social Theory and Social Structure)', M. : *ATST : ACT MOSKVA : KHRANITEL'*, 873 s.
9. O'Rayli, T., 2018. 'KhZ. Khto znaye, yakym bude maybutnye (WK. Who Knows What the Future Will Be Like)', K. : *Nash format*, 448 s.
10. Pechchei, A., 1980. 'Chelovecheskiye kachestva (Human Qualities)', M. : *Progress*, 302 s.
11. Podolyakina, OV., 2019. 'Dopovidi Ryms'koho klubu yak zmistova i tsinnisna osnova dlya suchasnoyi osvity (Reports of the Roman Club as a Content and Value Base for Modern Education)', *Naukovyy visnyk, Seriya «Filosofiya», Vyp.52 (chastyna I)*, Kharkiv : *KHNPU*, S. 31-43.

12. Khotuntsev, YU., 2001. 'Chelovek, tekhnologii, okruzhayushchaya sreda : posobiye dlya prepodavateley i studentov (Man, Technology, Environment : A Manual for Teachers and Students)', M. : *Ustoychivyy mir*, 224 s.
13. Alter, C., Haynes, S., Worland, J., 2019. 'Person of the Year. Greta Thunberg', *Time*. Available at : https://time.com/person-of-the-year-2019-greta-thunberg/?Utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_campaign=person-of-the-year&utm_term=_&linkid=78763204&fbclid=iwaroqrnjx8ivfmjog6pkpqxcbk4hz6nadv40nypcjrgbn8j7mvtu_9AnIFf8 [Accessed 12 March 2020].
14. Dolot, A., 2018. 'The characteristic of Generation Z', *E-mentor*, S. 44-50.
15. Engdahl, W., 2011. 'A century of war. Anglo-American Oil Politics and the New World Order', Wiesbaden : *Dinges & Frick*, 360 p.
16. King, A., 2013. 'The Club of Rome – Reaffirmations of and Missioni', *Interdisciplinary Science Review*, Vol. 11, No. 1, P. 13-18.
17. Meadows, DH., Randers, J., Meadows, DL., Behrens, WW. III, 1972. 'The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind', New York : *Universe Books*, 211 p.
18. Weizsäcker, EU. von, Wijkman, A., 2018. 'Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. A Report to the Club of Rome', *Springer Science+Business Media LLC*, 220 p.